

A BOGLÁRLELLEI KÉSŐRÉZKORI GÖDÖR ÁLLATCSONTLELETEI

A lelőhelyen Ecsedy I. 1976-os leletmentése során a korai badeni kultúra (boleraízi csoport) emlékanyagát tartalmazó gödröt tárt fel. A gödörből 181 darab állatcsont került elő:

	db	Egyed	ÉLETKOR			
			neo.	inf.	juv.	ad.
Szarvasmarha	82	6	—	2	2	2
Kiskérődző	26	5	1	1	2	1
Sertés	9	3	1	—	2	—
Kutya	6	1	—	—	—	—
	123	15				
Gim-szarvas	8	2				
Őz	1	1				
Vaddisznó	3	1				
Mezei nyúl	1	1				
	13	5				
Hal	2					
Kagyló	1					
Csonttöredék	42					
	181	20				

Az állatcsont-leletanyag konyhai hulladék, kb. 80%-a faszenes, hamus rétegben volt. Az állatcsontokat eltérő erősségű hőhatás érte: egyrésze kalcinálódott, másrésze pedig szénné, illetve csak egy oldalán, lokálisan égett. A csontleletanyag 23,2%-a (42 darab) erősen fragmentált, ezért faji hovatartozását nem lehet megállapítani.

A három gazdasági haszonállat, a szarvasmarha, a kiskérődző, és a sertés csontjainak az anatómiai megoszlását az 1. táblázat, a táplálkozás szempontjából differenciáltan hasznosítható testrészek szerinti megoszlását pedig a 2. táblázat tartalmazza.

A szarvasmarhák 1100–1299 mm közötti marmagasságú, közepes-nagyközepes testméretű, rövidszarvú egyedek voltak. A gödörben két széthasított

szarvasmarha agykoponya volt, a szarvcsapokat a koponyákról levágták. A húsos testrészekből a radius és a tibia dominál, egyforma mennyiségben kerültek elő. Viszont hiányzik a femur, a patella és humerus is csak egy darab fordul elő.

Az 550–600 mm marmagasságú kiskérődzők csontjai közül a fej-, és a húst nem tartalmazó ún. szárazvégtag csontjai dominálnak.

Egy inostranzewi típusú kutyának a jobb oldali agykoponyája a hozzátartozó mandibula aborális részével, valamint négy végtagcsont töredéke került elő. A koponya hosszú, keskeny. A parietale hossza (L-Br): 31 mm, a homlokhossz (Br-N): 50 mm.

A gimszarvascsontok közül egy agancstöredék, és egy szarvastehén hét darab hosszúcsont-töredéke került elő. Az őz egy vetett agancsú rózsatőves agykoponyával, a mezei nyúl egy tibiával képviselt. A vaddisznónak csak három foga került elő. Az egyik alsó agyar zománca csiszolt.

Az újszülött kiskérődző és a sertés, valamint a vetett agancsú őz koponya a gödör későtavaszi feltöltődését jelzi.

Vörös István

1. táblázat

Az állatcsontanyag anatómiai megoszlása (db)

Csont, csonttöredék	Szarvasmarha	Kiskérődző	Sertés
szarvcsap	5	—	—
agykoponya	3	—	—
maxilla	—	1	1
mandibula	3	8	1
pm., m.	3	3	—
vertebrae	5	—	—
costae	23	—	—
scapula	2	—	1
humerus	1	1	—
radius	9	2	1
ulna	—	1	3
carpus	3	—	—
metacarpus	7	3	—

pelvis	2	—	—
femur	—	1	—
tibia	9	1	1
astragalus	1	—	1
metatarsus	1	4	—
ph. I.	2	1	—
ph. II.	2	—	—
ph. III.	1	—	—
	82	26	9

2. táblázat

Az állatsontanyag testrégiók szerinti megoszlása
(db)

	Fej	Törzs	Húsos- végtag	Száraz- végtag	Ujj- percek
Szarvas- marha	14	30	21	12	5
Kiské- rődző	12	—	5	8	1
Sertés	2	—	6	1	—

LATE COPPER AGE FINDS FROM BOGLÁRLELLE

Summary

In 1975, two Late Copper Age sites were discovered on the territory of Boglárlelle (at that time still called Balatonlelle). The sites were located on two neighbouring hills. Settlement remains of the classical phase of the Baden Culture turned up east of Úszó street (fig. 1.1—8), while in Úszó street itself remains of the Boleráz group were found (fig. 2). Smaller control excavations were carried out the following year at the latter site, where one of the pits known from the Boleráz group was discovered in 1975 (fig. 3). The pit contained animal-bones and sherds.

The greater part of the ceramic fragment types were of the Boleráz group and from well known forms (TORMA 1969, 100—102; NEMEJCOVÁ—PAVUKOVÁ 1964, 231—233; TORMA 1973, 488—494; TORMA 1977, 45—54). On the basis of these finds, that part of the settlement recovered, may be considered parallel with those of Nitriansky Hrádok and Pilismarót—Basaharc, that is they may all be dated to the second phase of the Boleráz group (TORMA 1973, 498).

A low pedestalled vessel with a high handle is unusual and until this time unique (fig. 4). A square dish with herring — bone ornament is similarly outstanding among the slightly fragmented artifacts (fig. 8. 9/a—b). This find may be reconstructed on the basis of the wagon — shaped vessel found at the site of Radošina (NEMEJCOVÁ—PAVUKOVÁ 1973, 299—300, Fig. 3; NEMEJCOVÁ—PAVUKOVÁ—BARTA 1977, 443—444, Fig. 7).

The earliest wagons found in Eastern- and Central-Europe are those of the Pit-grave Kurgans. These are more or less synchronous with wagon models of the Baden culture. Neither wagon representations nor wagon burials are known from the preceeding periods. (Detailed analysis of the problem and further data in PIGGOTT 1968; idem 1979).

At the same time, it is obvious that within the framework of the traditional relative chronology (in which we agree with MAKKAY 1976, 289), theoretically one must reckon with the possibility that wagons occurred in the earlier Tiszapolgár — Gumelnita period. There is no artifactual evidence however, to support this idea.

According to some scholars working with this question, the wagon which is of undoubted Mesopotamian origins, came overland to Central Europe. It is thought that wagons were carried from the

region of the south Russian steppe by the Pit-Grave Kurgan people. This last also means that their Balcanic dispersal occurred from north to south. This hypothesis appears to be confirmed by the fact that Balcanic sites contemporary with the Baden Culture show no evidence of the presence of wagons, although this is only an „*e silentio argumentum*” as is the negative evidence mentioned in connection with the Tiszapolgár—Bodrogkeresztúr—Gumelnita cultures.

I. Bóna rejected the theory outlined above in his comprehensive work (BÓNA 1960, 95—99). Although one cannot exclude the potential existence of wagons in the Gumelnita culture (see PIGGOTT, 1968, 302), no evidence has been found on that territory to support the theory which assumes the Mesopotamia—Anatolia—Balkan—Central Europe line of distribution. At the same time, almost nothing is known about the ueriod which is later than the Gumelnita culture in Bulgaria but precedes the formation of Baden culture. This means that the period dealt with can be paralleled with the Bodrogkeresztúr, Salcuta IV, Hunyadi halom, Černavoda I, Černavoda III cultures (ROMAN 1979, 309). Considering that the question cannot be unambiguously answered, both possibilities are acceptable concerning the origin of Boleráz and Baden wagons.

Two well known, wheeled wagon models of the Baden culture are recovered from burials SOPRONI 1954; KALICZ 1976). The model from Budakalász was buried in a separate grave as part of a special ceremony. The Szigetszentmárton piece belonged to an assemblage of gravegoods. It is also possible that double cattle burials with associated graves known from Baden culture cemeteries may be interpreted as some kind of symbolic wagon burials (CSALOG 1961, 7—12). On the other hand, the suggestion of Csalog, that wagon models might be symbolic substitutes for real wagons in burials is less convincing (*ibid.*, 13; MAKKAY 1963, 13—14).

Since all the unwheeled Boleráz wagon — vessels come from pits in settlements this type was obviously not made for burial purposes. Their function in the cult is unclear. It is possible that these vessels of special role presage in some way the „wagon chest shaped” Baden vessels as well as later wagon — shaped vessels, which were more improved and remained cultic objects in later times.

István Ecsedy

